

Dialekt oder Sprooch!?

1. Liest den Artikel iwwert d'Lëtzebuenger Sprooch. Markéiert am Text déi wichtegst Eckdaten.

2. Liest den Artikel nach eng Kéier an notéiert a Stéchwierder wichteg Entwécklungen an der Geschicht vum Lëtzebuergesch.

„Dialekt oder Sprooch!?“

Duerch den Abrëll-Programm vum 100,7 huet sech d'Thema Sproochen a Literatur wéi e roude Fuedem gezunn.

Eis Sproochesituatioun gouf an de leschte Jore bei deenen ënnerschiddlechste Geleeënheeten an op verschidde Manéiere kontrovers diskutéiert: Sief et am Kontext vun der duebler Nationalitéit, dem neie Schoulgesetz, der UNESCO-Lëscht fir Sproochen, déi um ausstierwe sinn oder an honnerte Lieserbréiwer, déi di kompetentst Akademiker bis zu dilettanteschste Populisten op der Plang ruffen. De Claude Mangen mecht an der Kulturchronik e kuerzen Exkurs an d'Geschicht a verréit seng Meenung iwwer den aktuelle Sproochendebat.

Ass Lëtzebuergesch eng Sprooch oder en Dialekt? Sproochwëssenschaftler hale sech an där Diskussioun gären hannerwands a mengen, heirop géif et keng honnertprozenteg Wourecht. Wou d'Lëtzebuergesch hierkënnt, wësse mer. Réischt kierzlech hat d'Nationalbibliothék eis heirop higewise mat der Ausstellung vum *Codex Mariendalensis*. „It was yn dutschen landen / ein grauf zu vyanden...“, sou fänken ëm d'Joer 1300 dem Dominikanerpater Hermann von Veldenz seng 6 000 Versen iwwer d'Geschicht vun der Yolanda vu Veianen un. Dës Erzielung huet hien net op Latäin, mä an der Sprooch vum Vollek verfaasst: Muselfränkesch, eng Variant vum Westmëttele däitschen – eng westgermanesch Sprooch. En Dialekt ënner villen, well d'Houdäitsch, wéi mir et haut kennen, gouf et net. Schrëftsprooch war d'Latäin.

Ufank vum 19. Joerhonnert kritt déi geschwaten Alldagsprooch aus därer Géigend mam Antoine Meyer sengem *Schrek op de Lëtzebuenger Parnass* eng éischt Kéier Schrëftform. Eng Orthographie oder Grammatik gouf et keng. Dat entwéckelt sech alles réischt no 1839 nodeems Land a Sprooch politesch verbonne goufen. Den Dialekt war d'Séil vum Vollek, och wa rieds gung vu „lëtzebuenger Däitsch“. Datt d'Lëtzebuergesch duerch dee groussen Afloss vum Franséischen anescht war

wéi déisäit der Musel an der Our, konnt deemools kee verleege. Pionéier wéi Dicks, Lentz a Rodange hunn dem Dialekt op d'Spréng gehollef, och wann d'Franséisch d'Sprooch vum Bierger-tum blouf. Salonfähég war d'Lëtzebuergesch net, a wéi de sozialisteschen Deputéierte Caspar Mathias Spoo 1896 virgeschloen huet, d'Debaten an der Chamber op Lëtzebuergesch zouzelossen, hu se all de Kapp gerëselt. An dach gouf 1897 eng Kommissioun agesat fir en Diktionnär an et ass eng offiziell Orthographie ausgeschafft ginn. 1912 gouf d'Lëtzebuergesch per Schoulgesetz e Fach am Primaire. Den zweete Weltkrich bréngt dem Dialekt duerch de Referendum vu 1941 den definitiven Duerchbroch zu eppes wéi enger nationaler Sprooch. Héich Literatur bleift awer virun op Däitsch a Franséisch bis an d'70er an d'80er Joren, wou eng jonk Generatioun Auteuren d'Lëtzebuergesch entdeckt a virun entwéckelt. Zënter 1984 – réischt 25 Joer deemno – ass d'Positioun vum Lëtzebuergesch gesetzlech festgehalten. Dës puer historiesch Date fir festzehalen, datt d'Entwécklung vum Dialekt zur Sprooch extrem rezent ass a nach laang net ofgeschloss.

Haut ass d'Lëtzebuergesch méi monter a lieweg wéi jee. Et gouf nach ni souvill Lëtzebuergesch geschriwwen wéi haut, am Alldag oder op literareschem Niveau, och wa vill Lëtzebuenger dat anescht erliewen an ëmpfannen. Keen Deputéierte schwätzt eppes anescht an der Chamber wéi Lëtzebuergesch. Datt dat net méi eleng d'Sprooch

Claude Mangen

Et gouf nach ni souvill Lëtzebuergesch geschriwwen wéi haut, am Alldag oder op literareschem Niveau, och wa vill Lëtzebuenger dat anescht erliewen an ëmpfannen.

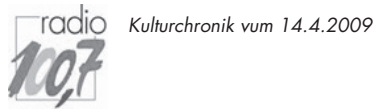
De Claude Mangen ass Coordinateur vum Programm um radio 100,7. Kulturchronik um radio 100,7 all dënschdes um 7.55 an 12.50 Auer

Quell: Forum für Politik, Gesellschaft und Kultur, Ausgab 287, S. 49 f., 2009.

vum Vollek ass, wësse mer. Et brauch haut kee méi Lëtzebuergesch ze kënnen, fir an dësem Land ze liewen an ze schaffen. Et sinn der awer vill, déi et trotz allem wëlle léieren. D'Beméiunge fir d'Lëtzebuergesch, sief et an der Recherche, an der Educatioun oder anere Liewensberäicher, ginn an déi richteg Richtung, deenen engen ze wait, aneren ze lues. D'Sprooch entwéckelt sech virun, mir mussen et just zouloossen. Doraus entsteet Neies, vläicht Ongewinntes.

Wann een an engem Reportage op der Televisioun iwwert de Folklorfestival zu Wolz jonk Leit a portugieseschen Truchten héiert op Lëtzebuergesch iwwer traditionell portugiesesch Folklor d'Ziele, ass dat schonn ongewinnt. De portugiesesch Folklor gehéiert zu hinne wéi déi Lëtzebuergesch Sprooch. Däer Beispiller ginn et nach.

Mir brauchen eis keng Suergen ze maachen iwwer d'Zukunft vun eiser Sprooch. Réischt wann de Pöpst eis eng Kéier net méi op Lëtzebuergesch „Frou a geseent Ouschtere“ wënscht, gött et kriddelech! ♦

Quell: Forum für Politik, Gesellschaft und Kultur, Ausgab 287, S. 49 f., 2009.

3. Den Titel vum Artikel ass „Dialekt oder Sprooch!?“. Kritt een am Artikel eng Äntwert op dës Fro? Wa jo, wou?

4. Wat fir Beispiller zielt den Auteur vum Artikel op, fir ze beweisen, datt Lëtzebuergesch eng ganz lieweg Sprooch ass?